

Årsberetning for Frischenteret 2003

*Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning
Ragnar Frisch Centre for Economic Research*

Årsberetning 2003

1. Oversikt over året 2003

Forskningsmessig ble 2003 et usedvanlig godt år for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning (Frischsenteret). Særlig gledelig er økningen i publiseringsomfanget, og spesielt at hele 31 artikler ble trykt i internasjonale tidsskrifter. Andelen av omsetningen finansiert av Norges forskningsråd økte til 81 prosent i 2003. Den høye andelen gjennom flere år er en av forklaringene på den omfattende internasjonale publiseringen. Også økonomisk ble 2003 et svært godt år. Omsetningen økte til 20 fra 17 millioner kr i 2002 og resultatet til 1,6 millioner kr fra 87 000 i 2002. Også utdanningsmessig var aktiviteten høy. Vi hadde sju doktorgradsstipendiater, og fem hovedoppgaver ble skrevet i tilknytning til prosjekter. Det ble utført i alt 22,0 årsverk hvorav 20,1 er faglige årsverk og 1,9 årsverk ble utført administrativt og i støttefunksjoner. Blant forskerne var det en kvinne og åtte menn, og blant doktorgradsstipendiatene to kvinner og fem menn. Kvinneandelen er lav på tross av en klar oppfordring til kvinner om å søke.

Den økonomiske stillingen til Frischsenteret er god med en egenkapital ved utgangen av 2003 på 9,7 millioner kr. Utsiktene framover er fortsatt gode, idet det i mai 2004 allerede er avtalt prosjekter for nærmere 50 millioner kr over en fireårsperiode. Styret bekrefter at regnskapet er utarbeidet under forutsetning om fortsatt drift. Denne vurderingen baseres på forhold redegjort for ovenfor. Arbeidsmiljøet anses som godt. Det har ikke blitt rapportert om skader eller ulykker på arbeidsplassen. Det er registrert 65 sykedager, 1,5% av total arbeidstid i 2003. Virksomheten medfører verken forurensning eller utslipp som kan være til skade for det ytre miljø.

2. Organisasjon, styret og medarbeidere

Frischsenteret er en uavhengig stiftelse med råd og styre hvis medlemmer er oppnevnt av Norges forskningsråd, Universitetet i Oslo og de ansatte. Forskningssjefen har den daglige ledelsen. Frischsenteret har en samarbeidsavtale med Universitetet i Oslo, samarbeider nært med Økonomisk institutt og andre fagenheter ved Universitetet i Oslo, og holder til i Forskningsparken i Gaustadbekkdalen.

Frischsenteret hadde ved utgangen av 2003 9 forskere, 7 stipendiater, 21 vitenskapelige rådgivere og 3 andre assosierte vitenskapelige medarbeidere. Av rådgiverne hadde 9 hovedstilling ved Økonomisk institutt. Administrasjonen besto av en forskningssjef, nestleder og en sekretær, og samlet omfang av administrative arbeider var 1,9 årsverk. Alle forskerne har doktorgrad.

Forskningssjef: Erik Hernæs

Administrasjonssekretær: Gry Nystrøm

Forskere: Bernt Bratsberg, Rolf Golombek (nestleder fra 1. november 2003), Sverre Kittelsen, Snorre Kverndokk, Halvor Mehlum (permisjon), Karine Nyborg, Knut Røed, Oddbjørn Raaum (nestleder til 1. november 2003) og Tao Zhang (fra 1. november 2003)

Vitenskapelig assosierte: Professor Erik Biørn, Forsker John K. Dagsvik, Førsteamanuensis Dag Morten Dalen, Professor Erling Eide, Professor Tor Eriksson, Professor Nils-Henrik M. von der Fehr, Professor Finn R. Førsum, Senioringeniør Simen Gaure, Førsteamanuensis Harald Goldstein, Professor Michael Hoel, Forsker Torbjørn Hægeland, Stipendiat Zhiyang Jia, Førsteamanuensis John Christian Langli, Forsker Halvor Mehlum, Professor Karl O. Moene, Senior Lecturer Robin Naylor, Førsteamanuensis Tone Ognedal, Professor John Piggott, Assistant professor Mari Rege, Forsker Jon Rogstad, Professor Kjetil

Storesletten, Professor Jon Strand, Professor Steinar Strøm, Forsker Rolf Aaberge.

Doktorgradsstipendiater: Tyra Ekhaugen, Fedor Iskhakov, Morten Nordberg, Ole Jørgen Røgeberg, Erik Magnus Sæther, Tao Zhang (til 1. november 2003), Weizhen Zhu, Tom Erik Aabø.

Forskningsassistenter: Elisabeth Fevang, Taryn Ann Galloway, Lars Westlie
Studentassistenter: Øystein B. Daljord, Kirsten A. Hegsvold, Øystein Jørgensen, Maria Kalvarskaia, Lars Raaum.

Medlemmene av rådet var:

Professor Finn R. Førsum (leder), Professor Erling Eide, Professor Nils-Henrik M. von der Fehr, Avdelingsdirektør Ola Ribe, Seniorforsker Knut Røed, Assisterende direktør Ingvild Svendsen, Ekspedisjonssjef Sigurd Tveitereid, Professor Yngve Willassen. Varamedlemmer: Forskningsleder Hege Torp, Professor Petter Laake, Professor Jon Vislie, Seniorforsker Bernt Bratsberg.

Medlemmene av styret var:

Professor Steinar Strøm (leder), Professor Olav Bjerkholt, Instituttoverlege Frøydis Langmark, Seniorforsker Rolf Golombek, Professor Atle Seierstad, Seniorrådgiver Gunvor Strømsheim. Varamedlemmer: Avdelingsdirektør Thor Bernstrøm, Professor Tore Schweder, Seniorforsker Karine Nyborg.

Det har vært avholdt 3 styremøter. Styret har bl.a. arbeidet med økonomisk styring av Frischsenteret, herunder fondsoppbygging og kalkyleprinsipper, fremtidige satsingsområder og pensjonsordningene ved senteret.

3. Utdanning

Utover forskningen er den høyest prioriterte oppgaven ved Frischsenteret å bidra til utdanning i samfunnsøkonomi ved Universitetet i Oslo. I tråd med dette har vi hvert år hatt hovedfagsstudenter, men antallet varierer noe fra år til år. I 2003 skrev fem studenter sine hovedoppgaver i tilknytning til prosjekter ved Frischsenteret. Videre var det i 2003 hele sju doktorgradsstudenter, to på helseøkonomiprogrammet og fem på prosjekter knyttet til arbeidsmarkedet, utdanning og pensjon. Fire av forskerne og to av stipendiatene var sensorer ved eksamen ved Økonomisk institutt.

4. Forskningstemaer

Arbeidsmarkedsforskningen har fokusert på økonometrisk analyse av individers bevegelser mellom ulike tilstander i arbeidsmarkedet, med sikte på identifikasjon og estimering av kausale sammenhenger. Tematisk omfatter forskningen "marginale" eller "svake" gruppers tilknytning til arbeidsmarkedet, langsiktige virkninger av arbeidsledighet i ungdomsårene, effekter av arbeidsmarkedstiltak, økonomisk støtte ved arbeidsledighet, innvandreres suksess på arbeidsmarkedet og tidlig pensjonering.

Frischsenterets hovedaktivitet innenfor energi og miljø er knyttet til teoretiske og empiriske studier om klima; kostnader ved å redusere utslippene av drivhusgasser, egenskaper ved internasjonale miljøavtaler og samspillet mellom teknologisk utvikling og klimapolitikk. I tillegg studeres en rekke andre problemstillinger, f.eks. modellering av energimarkedene i Vest-Europa og moralsk basert miljøatferd.

Forskningen ved Frischsenteret under Helseøkonomisk forskningsprogram ved Universitetet i Oslo (HERO) har dekket en rekke temaer under områdene finansiering og organisering av helsesektoren; legemiddeløkonomi; arbeidsmarkedet for helsepersonell; etterspørselen etter helse, helsetjenester og helseforsikring, samt produktivitet og effektivitet i produksjon av helsetjenester.

En database over helseøkonomiske datakilder er opprettet og lagt ut på web. Prosjekter har til dels blitt gjennomført i samarbeid med de øvrige partene i HERO-programmet og med andre helseøkonomiske miljøer. En komité oppnevnt av Norges forskningsråd har i 2003 evaluert forskningen i HERO og det konkurrerende HEB-miljøet i Bergen (Health Economics Bergen) for perioden 1998-2003, og ga begge miljøene meget god omtale. Avgjørelse om hvilke miljøer som skal videreføres og omfanget vil bli truffet i løpet av 2004.

Et utvalg av forskningstemaene er omtalt nærmere i vedlegg 2 til årsmeldingen. Prosjektbeskrivelser, rapporter og artikler finnes på våre nettsider, www.frisch.uio.no og www.sv.uio.no/hero

5. Publisering og formidling

I 2003 ble det i tilknytning til prosjekter utgitt 31 artikler i internasjonale tidsskrifter og 9 artikler i norske tidsskrifter og fagbøker, se tabellen nedenfor. Memorandumserien ved Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, utgis i samarbeid med Frischsenteret og 16 av disse publikasjonene inngikk i prosjekter ved Frischsenteret i 2003. Frischsenteret har egne rapportserier med i alt 5 utgivelser i 2003. 8 rapporter ble utgitt i publikasjonsserier ved andre institusjoner. Prosjektmedarbeiderne holdt i alt 77 innlegg på faglige og brukerrettede konferanser og seminarer, og publiserte 14 populære fremstillinger. En samlet oversikt over publikasjonene finnes på web-sidene, www.frisch.uio.no og er gjengitt i Vedlegg 1 til denne årsberetningen.

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2003

Type	Antall	Forfatter(e) med hovedstilling ved Frischsenteret ¹⁾	Assosierte medarbeidere
Internasjonale tidsskriftartikler	31	18	13
Internasjonale bokkapitler	0	0	0
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	9	8	1

Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ²⁾	16	13	3
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	5	3	2
HERO skriftserie	12	7	5
Rapporter fra andre institusjoner	8	5	3
Faglige og brukerrettede foredrag	77	49	28
Populære framstillinger	14	13	1

Noter: 1) Omfatter publikasjoner der minst en av forfatterne har hovedstilling ved Frischsenteret i 2003. 2) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret.

6. Økonomi og finansiering

Omsetningen i 2003 økte til 19 885 017 kr fra 16 977 822 kr i 2002, og resultatet økte til 1 604 077 kr fra 87 047 kr i 2002. Frischsenteret har ingen basisfinansiering, og den høye andelen finansiering fra Forskningsrådet, 81 prosent i 2003, er derfor viktig for å sikre langsiktighet og kvalitet. Det meste av vår forskningsrådsfinansiering i 2003 kom fra Arbeidslivsforskning, Velferd, Skatteforskning, SAMSTEMT, PETROPOL, Helsetjenester og helseøkonomi, Offentlig sektor i endring og nordiske forskningsmidler. Om lag 7 prosent av finansieringen kom fra internasjonale kilder. De resterende 12 prosent kom fra innenlandske oppdragsgivere, hovedsakelig fra Arbeids- og administrasjonsdepartementet, Helsedepartementet, Finansdepartementet og Skattedirektoratet.

7. Samarbeidspartnere

I tillegg til det utstrakte samarbeidet med Økonomisk institutt hadde Frischsenteret i 2003 aktivt prosjektsamarbeid med forskere fra følgende institusjoner:

Energi og Miljø

Statistisk Sentralbyrå, SUM - Senter for utvikling og miljø, Case Western Reserve University (USA), IIASA – International Institute for Applied Systems Analysis (Østerrike), University of Colorado (USA), Pennsylvania State University (USA), Public University of Navarre (Spania), Dartmouth College (USA).

Arbeidsmarkedet, utdanning og pensjoner

University of New South Wales (Australia), Universitetet i Stockholm, Handelshøyskolen i Århus, Åbo Universitet, University of Warwick (England), Norges Handelshøyskole, ISF, Fafo, NTNU, University of California, Berkeley (USA), University of Turin (Italia).

Helse

Senter for helseadministrasjon, HELTEF, Institutt for samfunnsmedisin- Universitetet i Tromsø, Rikshospitalet, GlaxoSmithKline, SINTEF Unimed SMM, SINTEF Unimed Helsetjenesteforskning, Johns Hopkins University.

Andre temaer

Skattedirektoratet, Juridisk fakultet - Universitet i Oslo, Norges byggforskningsinstitutt, Universitetet i Göteborg, IIES - Universitetet i Stockholm, University of Rochester (USA), Georgetown University (USA), New York University (USA), Wharton (USA), Carnegie Mellon University (USA).

Endelig har forskere og rådgivere på Frischsenteret et omfattende kontaktnett også med forskere fra Norden, Europa, USA og Australia.

8. Utsikter framover

Det er i mai 2004 kontraktsfestet prosjekter for 22,5 millioner kr for 2004, 15 millioner kr for 2005, 7,4 millioner kr for 2006 og 4,1 millioner kr for 2007. Medarbeiderne ved Frischsenteret har høy kompetanse og den omfattende internasjonale publiseringen er et viktig konkurransefortrinn ved tildeling av prosjekter fra Norges forskningsråd og andre oppdragsgivere i årene som kommer.

Mulighetene for fortsatt finansiering av det aktivitetsnivået vi nå har vurderes som gode.

Oslo, 10 mai 2004

Styret i *Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning*

Steinar Strøm (styreleder)

Olav Bjerkholt

Rolf Golombek

Frøydis Langmark

Atle Seierstad

Gunvor Strømsheim

Erik Hernæs (daglig leder)

Vedlegg 1 til Årsberetning for 2003

Publisering og formidling ved Frischsenteret i 2003

Oversikt over publikasjoner og foredrag, 1999-2003

Type	Antall				
	1999	2000	2001	2002	2003
Internasjonale tidsskriftartikler	5	6	11	22	31
Internasjonale bokkapitler	3	1	5	3	0
Norske tidsskriftartikler og bokkapitler	3	6	12	12	9
Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo ¹⁾	18	18	10	14	16
Rapporter og arbeidsnotater Frischsenteret	7	13	6	10	5
HERO skriftserie	1	5	9	6	12
Rapporter fra andre institusjoner	8	6	9	9	8
Faglige og brukerrettede foredrag	51	68	88	78	77
Populære framstillinger ²⁾		50	30	8	14

1) Memoranda fra Økonomisk institutt er en felles publikasjonsserie for instituttet og Frischsenteret. 2) Frem t.o.m. 2001 omfatter populære framstillinger også omtale av Frischsenteret i media.

Tidsskriftartikler og bokkapitler

1.1. Internasjonale tidsskriftartikler

Barkbu, B., Nymoene, R. og K. Røed: Wage coordination and unemployment dynamics in Norway and Sweden. *Journal of Socio-Economics*, Vol. 32, 37-58.

Bratsberg, B., Ragan, J. M., Jr., og J. T. Warren: Negative Returns to Seniority: New Evidence in Academic Markets," *Industrial and Labor Relations Review*, 56(2), 306-323.

Brekke, K. A., Kverndokk, S. og K. Nyborg: An Economic Model of Moral Motivation, *Journal of Public Economics* 87 (9-10), 1967-1983.

Brekke, K. A., Howarth, R. B. og K. Nyborg: Status-Seeking and Material Affluence: Evaluating the Hirsch Hypothesis, *Ecological Economics* 45 (1), 29 - 39.

Bye, B. og K. Nyborg: Are Differentiated Carbon Taxes Inefficient? A General Equilibrium Analysis, *The Energy Journal* 24 (2), 95-112.

Bye, B., Kverndokk, S. og K. E. Rosendahl: Mitigation costs, distributional effects, and ancillary benefits of carbon policies in the Nordic countries, the UK, and Ireland, *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, vol. 7, no. 4, s. 339-366.

Dalen, D. M., von der Fehr, N.-H. M., og E. Moen: Regulation under Wage Bargaining, *Economic Journal*, 113, 525-538.

Dalen, D. M., og A. Gomez-Lobo: Yardsticks on the road: Regulatory contracts and cost efficiency in the Norwegian Bus Industry. *Transportation*, 30, 371-386.

Edwardsen, D. F. og F. R. Førsum: International benchmarking of electricity distribution utilities, *Resource and Energy Economics* 25, 353-371.

Eide, E.: Optimal Provision of Public Goods with Rank Dependent Expected Utility, *Public Finance/Finances Publiques*, vol 53 (3-4), 1998/2003, 296-311.

Hoel, M.: Efficient use of health care resources: The interaction between improved health and reduced health related income loss, *International Journal of Health Care Financing and Economics* 2, 285-296.

Hoel, M.: Allocating health care resources when people are risk averse with respect to life time", *Health Economics* 12, 601-608.

- Hoel, M. og P. Shapiro: Population Mobility and Transboundary Environmental Problems, *Journal of Public Economics* 87, 1013-1024.
- Hoel, M. og E. M. Sæther: Public Health Care with Waiting time: The role of supplementary private health care, *Journal of Health Economics* 841, 1-18.
- Mehlum, H., Moene, K.-O., og R. Torvik: Destructive Creativity. *Nordic Journal of Political Economy*, 29(1), 77-83.
- Mehlum, H., Moene, K.-O., og R. Torvik: Predator or Prey? Parasitic enterprises in economic development, *European Economic Review*, 47(2),79-98.
- Nyborg, K. og M. Rege: Does Public Policy Crowd Out Private Contributions to Public Goods? *Public Choice* 115 (3), 397-418.
- Nyborg, K. og M. Rege: On Social Norms: The Evolution of Considerate Smoking Behavior, *Journal of Economic Behavior and Organization* 52 (3), 323-340.
- Nyborg, K.: The Impact of Public Policy on Social and Moral Norms: Some Examples, *Journal of Consumer Policy* 26 (3), 259-277.
- Kverndokk, S.: *Frontiers of Environmental Economics*, edited by Henk Folmer, H. Landis Gabel, Shelby Gerking, and Adam Rose. Cheltenham, UK and Northampton, MA, USA: Edward Elgar, 2001, *The Journal of Energy and Development*, vol. XXVII, no. 2, s. 300-2, bokanmeldelse.
- Røed, K. og F. Haugen: Early Retirement and Economic Incentives – Evidence from a Quasi-Natural Experiment. *Labour*, Vol. 17, No. 2, 203-228.
- Røed, K. og M. Nordberg: Temporary Layoffs and the Duration of Unemployment. *Labour Economics*, Vol. 10, 381-398.
- Røed, K. og O. Raaum: Administrative Registers - Unexplored Reservoirs of Scientific Knowledge? *Economic Journal*, vol 113, f258-f281.
- Røed, K. og T. Zhang: Does Unemployment Compensation Affect Unemployment Duration? *Economic Journal*, Vol. 113, 190-206.
- Røgeberg, O.-J.: Preferences, Rationality and Welfare in Becker's Extended Utility Approach, *Rationality and Society*, Vol. 15(3): 283-323.
- Raaum, O. og P. Longva: Earnings Assimilation of Immigrants in Norway - A Reappraisal, *Journal of Population Economics*, 16: 177-193.

Raaum, O., Salvanes, K. G. og E.Ø. Sørensen: The impact of a primary school social stratification: A Norwegian study of neighbour and school mate correlations, *Swedish Economic Policy Review*.

Storesletten, K.: Fiscal Implications of Immigration - a Net Present Value Calculation, *Scandinavian Journal of Economics*, vol 105 (3), pp 487-506.

Storesletten, K., Hassler, J., Rodríguez Mora, J. V. og F. Zilibotti: The Survival of the Welfare State, *American Economic Review*, vol 93 (1), pp. 87-112.

Storesletten, K., Hassler, J. og F. Zilibotti: Dynamic Political Choice in Macroeconomics, *Journal of the European Economic Association*, vol. 1 (2-3), pp. 543-52.

Strand, J. The decline or expansion of unions: A bargaining model with heterogeneous labor. *European Journal of Political Economy*, 19, 317-340.

1.3. Norske tidsskriftartikler og bokkapitler

Barth, E., Bratsberg, B. og O. Raaum: Mulighetenes land? En sammenlikning av inntektsprofiler for innvandrere til Norge og USA, *Tidsskrift for samfunnsforskning*, akseptert.

Golombek, R., Hoel, M., og S. Kverndokk: Subsidiert av fornybar energi i klimapolitikken, *Økonomisk Forum* 57, 22-24.

Hoel, M.: Er verdien av liv høyere for de rike og friske enn for de fattige og syke? *Norsk Økonomisk Tidsskrift*, 117, 77-88.

Kittelsen, S.A.C. og E. H. Roseng: Hvor gode er fysioterapeuter i privat praksis?, *Fysioterapeuten*, 70(2), pp. 12-18

Kverndokk, S.: Framtidens etterspørsel etter helsetjenester: Noen svar basert på en simuleringsmodell, *Økonomisk forum*, nr. 1, s. 35-41.

Nyborg, K.: Fra tørt, men korrekt – til kreativt, men slurvete? Norske økonomer som fortellere, *Økonomisk forum* 6.

Nyborg, K., Telle, K. og M. Walle: Norske bedrifter bryter miljøreguleringer, *Økonomiske analyser* 2, 25-31.

Raaum, O.: Familiebakgrunn, oppvekstmiljøet og utdanningskarrierer, *Statistiske analyser* nr. 60, Utdanning 2003 - ressurser, rekruttering og resultater.

Raaum, O.: Tiltak forkorter ledighetsperioden for arbeidssøkere med svake kvalifikasjoner, *Søkelys på arbeidsmarkedet*, Vol. 20, No. 2.

2. Memoranda fra Økonomisk institutt, Universitet i Oslo

Aune, F.R., Golombek, R. og S. A. C. Kittelsen: Does Increased Extraction of Natural Gas Reduce Carbon Emissions? nr 34.

Colombino, U., Hernæs, E. Jia, Z. og S. Strøm: Retirement in Italy and Norway, nr 10

Eide, E.: Optimal Provision of Public Goods with Rank Dependent Expected Utility, nr 3.

Galloway, T. A. og R. Aaberge: Assimilation Effects on Poverty Among Immigrants in Norway, nr 7.

Gaure, S. og K. Røed: How Tight is the Labour Market? A Micro-Based Macro Indicator, nr 9.

Golombek, R. og M. Hoel: Climate Policy under Technology Spillovers, nr 22.

Iskhakov, F.: Quasi-dynamic forward-looking model for joint household retirement decision under AFP scheme, nr 28.

Jia, Z.: A Mixture Model of Household Retirement Choice, nr 4.

Kalvaraskaia, M.: Savings behaviour when households have an access to occupational pensions, nr 23.

Mehlum, H., Torvik, R. og K.-O. Moene, Parasites, nr 16.

Nyborg, K., og K. Telle: The Role of Warnings in Regulation: Keeping Control with Less Punishment, nr 24.

Nyborg, K., Howarth, R.B. og K.A. Brekke, Green consumers and public policy: On socially contingent moral motivation, nr 31.

Røed, K. og O. Raaum: The Effect of Programme Participation on the Transition Rate from Unemployment to Employment, nr 13.

Schwierz, C.: The Effects of Taxes and Socioeconomic Variables on Market Work and Home Production in Norway in the Years 1970 to 2000, nr 33.

Zhang, T.: A Monte Carlo study on non-parametric estimation of duration models with unobserved heterogeneity, nr 25.

Zhang, T.: Identifying treatment effects of active labour market programmes for Norwegian adults, nr 26.

3. Frischsenterets rapporter og arbeidsnotater

Dalen, D. M. og N.-H. M. von der Fehr: Økonomiske prinsipper for fastsettelse av priser for jernbaneinfrastruktur, rapport nr 3.

Daljord, Ø. B.: Marginalkostnader i jernbanenettet, rapport nr 2.

Eide, E.: En enkel dynamisk modell for skatteunndragelse med normer og rasjonell adferd, rapport nr 1.

Førsund, F. R., Golombek, R., Hoel, M. og S. A. C. Kittelsen, Utnyttelse av vannkraftmagasiner, rapport nr 4.

Iskhakov, F. og M. Kalvaraskaia: AFP and OP data construction techniques, Arbeidsnotat nr 1.

4. HERO skriftserie

Barrett, S., og M. Hoel: Optimal Disease Eradication, nr 23.

Carbone, J., Kverndokk, S. og O. J. Røgeberg: Smoking and Health Investments: Impacts of Health Adaptation and Damage Reversibility, nr 12.

Dalen, D. M.: Legemiddelmarkedet etter apotekreformen: Regulering, markedsstruktur og konkurranse, nr 11.

Førsund, F. R.: Far out or alone in the crowd: Classification of self-evaluators in DEA, nr 7.

Halsteinli, V., Magnussen, J. og S. A.C. Kittelsen: Productivity growth in Norwegian psychiatric outpatient clinics A panel data analysis of the period 1996-2001, nr 9.

Hoel, M.: Er verdien av liv høyere for de rike og friske enn for de fattige og syke? Nr 22.

Kittelsen, S. A.C. og J. Magnussen: Economies of scope in Norwegian hospital production - A DEA analysis, nr 8.

Nordberg, M. og K. Røed: Absenteeism, Health Insurance, and Business Cycles, nr 17.

Nordberg, M. og O. J. Røgeberg: Defence of Absurd Theories, nr 18.

Roseng, E. H.: En effektivitetsanalyse av privatpraktiserende fysioterapeuter i Asker og Bærum, nr 14.

Strand, J.: Deriving values of statistical lives from observations of speed limits and driving behavior, nr 21.

Sæther, E. M.: A Discrete Choice Analysis of Norwegian Physicians' Labor Supply and Sector Choice, nr 19.

5. Rapporter/notater fra andre institusjoner

Barth, E. og T. Ognedal: Markeder for svart arbeid, Skattedirektoratet

Carlsen, F., Johansen, K. og K. Røed: Wage formation, regional migration and local labour market tightness, Working Paper Series No. 3/2003, Department of Economics, Norwegian University of Science and Technology.

Hatlestad, B., Strand, J. og T. Zhang: Boligpris og nærføringsulemper - Verdireduksjon på grunn av nærføringsulemper fra veg, Statens Vegvesen - Vegdirektoratet, Teknisk Rapport.

Hoel, M. og R. Golombek: Climate Policy under Technological Spillovers, FEEM Nota di Lavoro 38.

Raaum, O., Salvanes, K. G. og E. Ø. Sørensen: The Impact of a Primary School Reform on Educational Stratification: A Norwegian Study of Neighbour and School Mate Correlations, IZA Discussion Paper 953.

Raaum, O. Salvanes, K. G. og E. Ø. Sørensen: The Neighbourhood Is Not What It Used to Be, IZA Discussion Paper 952.

Storesletten, K., Hassler, J. og F. Zilibotti.: Democratic Public Good Provision, CEPR working paper no. 4044.

Storesletten, K., Heathcote, J. og G. L. Violante: The Macroeconomic Implications of Rising Wage Inequality in the United States, CEPR working paper no. 4296.

6. Faglige foredrag

Bratsberg, B.: Migration, Invited Panelist, Annual Congress of the European Economic Association, Stockholm, august.

Bratsberg, B.: Local Unemployment and the Relative Wages of Immigrants, Annual Meeting of the European Society for Population Economics, New York City, juni.

Bratsberg, B.: Earnings Progress of Immigrants, Annual Economics Meeting at Geilo, University of Oslo, januar.

Dalen, D. M.: Presentasjon på Helse Økonomikonferansen, 12. - 13. mai, Solstrand Fjord Hotel.

Eide, E.: Optimal Provision of Public Goods with Rank Dependent Expected Utility, Bergen, Det 25. nasjonale forskermøte, Januar, Samfunnsøkonomenes forening.

Førsund, F. R., Kittelsen, S. A. C. og D. F. Edvardsen: Far out or alone in the crowd: Classification of self-evaluators in DEA. Eighth european workshop on efficiency and productivity analysis, 24. - 27. September, Oviedo.

Førsund, F. R.; et al.: Colleges as producers: A comparative analysis of efficiency and productivity. Eighth european workshop on efficiency and productivity analysis, 24. - 27. september, Oviedo.

Førsund, F. R.; et al.: International Benchmarking of Electricity Distribution Utilities. Eighth european workshop on efficiency and productivity analysis, 24. - 27. September, Oviedo.

Førsund, F. R., Kittelsen, S. A. C. og D. F. Edvardsen: Far out or alone in the crowd: Classification of self-evaluators in DEA. EURO/INFORMS meeting ; 06. - 10. juli, Istanbul.

Førsund, F. R.: Market power in a hydro system: a taxonomy. The 23rd Arne Ryde Symposium on The Nordic Electricity Market; 03. - 04. oktober, Lund.

Golombek, R.: Klimapolitikk og markedsintegrasjon, SAMSTEMT brukerkonferanse, Holmen fjordhotell, 27 mai 2003.

Golombek, R.: Climate Policy under Technological Spillovers: Seminar, Statistisk sentralbyrå 24 april. SAMSTEMT brukerkonferanse, Trondheim 20 november.

Hernæs, E: "Pensjoneringsatferd og pensjonssystem", Presentasjon på IV Norske kongress i aldersforskning, Hurdalssjøen 6-7 november 2003 Arrangør NOVA.

Hoel, M.: Is the value of life higher for the rich and healthy than for the poor and sick? *The 24th Nordic Health Economists Study Group Meeting*, Bergen 15 - 16 august.

Hoel, M.: International Environmental Issues, *Symposium in the honour of Karl-Goran Maler*, Stockholm, September.

Hoel, M.: Climate Policy under Technological Spillovers: Seminar, Resources for the Future, Washington DC, oktober; Seminar, Tilburg University, mai; EAERE 12th Annual Conference, Bilbao, Spania. 28-30 juni; Workshop "Spatial environmental economics", Heidelberg, Tyskland. 9-10 mai; 7th Occasional Conference on Environmental Economics, University of California, Santa Barbara. 17-18 oktober.

Hoel, M.: Properties of a non-competitive electricity market dominated by hydroelectric power, seminar, University of California, Berkeley. 24 oktober.

Kittelsen, S. A. C., Halsteinli, V. og J. Magnussen: Productivity Growth in Norwegian Outpatient Clinics, *Sixth Workshop on Costs and Assessment in Psychiatry*, Venice, mars.

Kittelsen, S. A. C., Halsteinli, V. og J. Magnussen: Productivity Growth in Norwegian Outpatient Clinics, *International Health Economics Association (iHEA) 4th World Congress*, San Fransisco, juni.

Kittelsen, S.A.C, Magnussen, J. og F. N. Piro: Economies of scope and cost of research, teaching and travelling time in Norwegian hospitals, *International Health Economics Association (iHEA) 4th World Congress*, San Fransisco, juni.

Kittelsen, S. A. C. og R. Golombek: Long-run Effects of Liberalising the Energy Markets in Western Europe, *ECOMOD International Conference on Policy Modelling*, Istanbul, juli.

Kverndokk, S.: Tobacco smoking and the impacts of health and risk judgements, *Frisch-seminar*, Klækken, 13. mars.

Kverndokk, S.: Climate policies and induced technological change: The impacts of timing of policy instruments, *fredagsseminar*, Økonomisk institutt, 20. juni.

Kverndokk, S.: Climate policies and induced technological change: The impacts of timing of policy instruments, paper presented at the EAERE-conference in Bilbao, 27-30 June.

Kverndokk, S.: Noen synspunkter på det framtidige arbeidet under WGIII i AR4, Miniseminar om FNs klimapanel, SFT, 25. august.

Kverndokk, S.: Forebyggende helsetjenester – et økonomisk perspektiv, avdelingsseminar for Folkehelseavdelinga i Helsedepartementet, Langesund, 25. september.

Kverndokk, S.: Ulikhet i utdanning, inntekt og helse, onsdagslunsj, Frischsenteret, 15. oktober.

Kverndokk, S. og S. Kittelsen: Ulikhet i utdanning, inntekt og helse, Helseøkonomisk forskningsprogram ved Universitetet i Oslo (HERO) seminarserie, november.

Kverndokk, S.: Smoking and Health Investments: Impacts of Health Adaptation and Damage Reversibility, Frokostseminar i Forskningsavdelingen, Statistisk sentralbyrå, 22. oktober.

Kverndokk, S.: Ulikhet i utdanning, inntekt og helse, HERO-seminar, 11. november.

Mehlum, H.: Rainfall, Poverty and Crime in 19th Century Germany, seminar ved samf. økonomisk inst ved UiB, oktober.

Mehlum, H.: Institutions and the resource curse, Nordisk konferanse i utviklingsøkonomi, Københavns Universitet, juni.

Nyborg, K.: An Economic Model of Moral Motivation. Stabsseminar, NHH, Bergen, april.

Nyborg, K.: Green consumers and public policy: On socially contingent moral motivation. *Presentation at EAERE Conference, Bilbao, Spain, June.*

Nyborg, K.: The Role of Warnings in Regulation: Keeping Control with Less Punishment. 7th Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, Budapest, September.

Nyborg, K.: Green consumers and public policy: On socially contingent moral motivation. *Presentation at NTNU/SAMSTEMT Workshop, Trondheim, November.*

Nyborg, K.: Om legetikk og økonomiske insentiver: En skisse til teoretisk modellering, HERO-seminar, Oslo, desember.

Røed, K.: The effect of program participation on the transition rate from unemployment to employment. Torsdagsseminar, Økonomisk institutt, Universitetet i Oslo, april.

Røed, K.: The effect of program participation on the transition rate from unemployment to employment. New York. Årskonferanse for the European Society for Population Economics (ESPE), juni.

Røed, K.: How Tight is the Labour Market? A Micro-Based Macro Indicator. Sevilla. Årskonferanse for the European Association of Labour Economists (EALE), september.

Strand, J.: Individual and household value of mortality reductions with intra-household bargaining. Presentasjon ved International Health Economics Association Conference, San Francisco, 15-18 juni.

Strand, J.: Public-good valuation and intrafamily allocation. Seminar ved Resources for the Future, Washington D.C., 20 juni.

Strand, J.: Wage and technology dispersion with wage bargaining" (with Hang Yin). Presentert ved ESEM 2003, Stockholm, 23 august.

Storesletten, K.: Human capital and the nature of technological change: a discussion, Industrins Utredningsinstitut, Stockholm, desember.

Storesletten, K.: Høring om pengepolitikk og finanspolitikk, Stortingets finanskomite, mai.

Storesletten, K.: Assessing the welfare costs of financial instability, Bank of England, London, mars.

Storesletten, K.: Perri and Kreuger: Trends in Consumption versus Income Inequality; a discussion", NBER Macroeconomics Annual, Boston, april.

Sæther, E. M.: A Discrete Choice Analysis of Norwegian Physicians' Labor Supply and Sector Choice. International Health Economist Association 4th World Congress, San Francisco, 15 -18 juni.

Erik Magnus Sæther, E. M.: A Discrete Choice Analysis of Norwegian Physicians' Labor Supply and Sector Choice. The Nordic Health Economics Study Group Meeting, 15-16. august, Bergen

7. Brukerrettede foredrag

Bratsberg, B.: Sysselsetting blant arbeidsinnvandrere i Norge, Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Bratsberg, B.: Inntekt og sysselsetting blant innvandrere," Arbeids og administrasjonsdepartementet, februar.

Dalen, D. M.: Legemiddelforskning, presentasjoner for Rikstrygdeverket, november.

Dalen, D. M.: Konkurransen i legemiddelmarkedet, Konkurransetilsynet. mai.

Førsund, F. R.: Produktivitetsanalyse som verktøy, BAE næringens kompetansedag, mars, arrangør Norges Byggforskningsinstitutt.

Kittelsen, S. A. C., Magnussen, J. og F. N. Piro: Hva betyr forskning og utdanning for sykehusenes kostnader? Helseøkonomikonferansen, mai.

Nordberg, M.: Sykefravær, konjunkturer og institusjoner. Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Nyborg, K.: Hva vet vi om moral og atferd? Samfunnsøkonomenes Forenings vårkonferanse, april.

Nyborg, K.: Evaluering av miljøtiltak. Forelesning på masterkurs i offentlig administrasjon og ledelse, NHH, november.

Ognedal, T.: Prosjekt seminar for nordiske kontrollsjefer i Skattedirektoratet, april.

Røed, K.: Sykefravær og konjunkturer, Rikstrygdeverket, juni.

Røed, K.: Dagpengesystemene i Norden og tilpasningen på arbeidsmarkedet - Aktiv Jobsøking, arbeidets egenverdi og økonomiske insentiver. Konferanse arrangert av de nordiske arbeidsmarkedsdirektorater, Jylland, juni.

Røed, K.: Administrative registre i arbeidsmarkedsforskningen- vår nye vitenskapelige skatteboks? Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Røed, K.: Arbeidsledighet, jobbsøking og økonomiske insentiver. Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Røed, K.: Administrative registre i arbeidsmarkedsforskningen– vår nye vitenskapelige skatteboks? Skytterkollen. Dagskonferanse i regi av Statistisk sentralbyrå, november.

Røed, K.: Sykefravær, sykelønn og konjunkturer. Bergen. Trygdeforskningsseminaret, desember.

Raaum, O.: The Impact of a Primary School Reform on Educational Stratification: A Norwegian Study of Neighbour and School Mate Correlations, Økonomiska Rådet Sverige, konferanse 'What can educational policies achieve?', Stockholm, mars.

Raaum, O.: Effekter av arbeidsmarkedstiltak – Nye metoder for å skille kausalitet fra seleksjon, Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Raaum, O.: Tidlig arbeidsledighet og vanskeligheter på arbeidsmarkedet som voksen, Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Sæther, E. M.: Legers lønn og inntekt. Spesialitet, bosted og arbeidstilknytning, Den femte nasjonale konferansen i helseøkonomi, mai.

Westlie, L. og T. Ekhaugen: Yrkesrettet attføring - til jobb eller uførhet? Frischsenterkonferanse, brukerkonferanse i regi av Arbeids- og administrasjonsdepartementet, september.

Aaberge, Rolf: Assimilation Effects on Poverty Among Immigrants in Norway and To What Extent Is a Transition into Employment Associated with an Exit from Poverty? AAD, November.

8. Populære framstillinger, avisartikler, debattinnlegg m.m.

Nyborg, K. (2003): Ikke senk oljeskatten! *Aftenposten*, 17.06.

Nyborg, K. (2003): Hvem tjener på lavere oljeskattesatser? *Aftenposten*, 22.08.

Nyborg, K. (2004): Om å tenke stort. *Dagsavisen*, 03.02.04.

Kverndokk, S.: *Skeptisk til subsidier*, intervju *Cicerone*, nr. 5, oktober.

Røed, K.: Framtidas arbeidsmarked i Norge: Stramt og slakt på samme tid? Orienterer nr. 2, s.1-3.

Røed, K.: Forbannet løgn og statistikk, Ukeavisen Ledelse, nr. 2.

Røed, K.: En skattereform for de rike, Ukeavisen Ledelse, nr. 6.

Røed, K.: Lønn og ledighet, Ukeavisen Ledelse, nr. 11.

Røed, K.: Tid for å styrke arbeidsmarkedstiltakene, Ukeavisen Ledelse, nr. 18.

Røed, K.: Europas ulykksalige tvangstrøye, Ukeavisen Ledelse, nr. 27.

Røed, K.: Sammenbruddet i Cancun Ukeavisen Ledelse, nr. 32.

Røed, K.: Er handlingsregelen død? Ukeavisen Ledelse, nr. 36.

Røed, K.: Vårt syke arbeidsmarked, Ukeavisen Ledelse, nr. 44.

Røed, K.: Pensjonsspørsmål, NRK frokost-TV 3. november.

Røed, K.: Situasjonen på arbeidsmarkedet, NRK frokost-TV 18. desember.

Hoel, M.: Gjest i "lang lunch", NRK østlandsendingen 22. november.

Vedlegg 2 til Årsberetning for 2003

Forskningstemaer ved Frischsenteret 2003

Oversikten nedenfor presenterer forskningstemaer og hovedresultater fra utvalgte prosjekter ved Frischsenteret i 2003. Prosjektbeskrivelser, rapporter og artikler finnes på www.frisch.uio.no og www.sv.uio.no/hero.

Energi og miljø

Grønne konsumenter og produsenter

Prosjektets hovedfokus har vært teoretisk analyse av markeder der vare- eller tjenesteproduksjon har negative miljøkonsekvenser, og der noen av markedsaktørene ønsker å opptre miljøvennlig av moralske grunner. Vi har analysert markedsmessige virkninger av nærmere spesifiserte typer moralnormer hos henholdsvis konsumenter og ansatte i ulike sammenhenger. Resultatene viser blant annet at moralsk motiverte konsumenter kan ha en tendens til å "løpe i flokk", slik at oppfatninger om *andres* atferd kan bli avgjørende for valget mellom brune og grønne produktalternativ. Analysen innebærer blant annet at holdningskampanjer og reklame i visse situasjoner kan føre til permanente atferdsendringer. Analysene viser også at ordninger for "grønn" elektrisitet, enten frivillige ordninger eller tvungne sertifikatordninger, kan føre til økt totalt energibruk, og dermed uklar miljøeffekt.

Vi har også analysert konsekvenser av at de ansatte i bedriftene kan ha varierende grad av moralsk motivasjon. Under rimelige betingelser vil arbeidere med moralsk motivasjon kreve høyere lønn for å jobbe i en forurensende bedrift enn i en bedrift som ikke forurenser. Vi viser at under våre antakelser vil disse arbeiderne også ha en høyere arbeidsmoral enn andre. I visse situasjoner vil bedrifter kunne tiltrekke seg de mest effektive arbeiderne ved å tilby en "grønn" profil (f.eks. ved å installere renseutstyr) kombinert med noe lavere lønn enn andre bedrifter. I langsiktig likevekt kan vi få både grønne og brune bedrifter, der de grønne bedriftene riktignok har høyere rensekostnader enn de brune, men også mer effektive arbeidere.

Praktisering av forurensningsloven

Fordi myndighetene i flere land synes å ha en mild praksis av miljølovgivningen, med sjeldne kontroller og lavt straffenivå, kunne en vente at miljøkriminalitet var svært utbredt. I miljøøkonomisk litteratur har det imidlertid vært hevdet at miljøreguleringene overholdes av bedrifter i langt større grad enn man skulle forvente ut fra rene profittbetraktninger (ofte kalt "Harrington-paradokset"). Vi har undersøkt denne påstanden nærmere, og funnet at når det gjelder situasjonen internasjonalt, bygger påstanden på et meget svakt empirisk grunnlag. For Norge viser data fra SFT at norske bedrifter i stor grad bryter bestemmelsene i

forurensningsloven. De fleste avvikene er klassifisert som mindre alvorlige. Vedvarende, alvorlige brudd på reguleringene oppdages sjelden. Dette mønsteret synes å være i overensstemmelse med det en skulle forvente ut fra rene profittmotiver: I praksis er nemlig straffen for mindre overtredelser svært mild i Norge, og vanligvis resulterer slike avvik bare i et advarselsbrev fra SFT. Alvorlige, gjentatte lovbrudd behandles derimot langt strengere.

SFTs praksis med å gi advarsler før straffeforfølgelse er i tråd med praksis hos liknende institusjoner, for eksempel det amerikanske EPA. En kan spørre seg hvorfor SFT ikke heller anmelder alle lovbrudd umiddelbart, da dette ville gi bedriftene sterkere insentiver til å være lovlydige. Advarsler er et tema som har vært lite studert innenfor økonomisk teori. I en teoretisk analyse av dette viser vi at hvis det er kostnadskrevende å politianmelde en bedrift, og SFTs budsjett er begrenset på kort sikt, kan det tenkes at myndighetene mister kontrollen fullstendig dersom mange bedrifter blir tatt i alvorlige lovbrudd samtidig: SFT vil da ikke ha ressurser til å følge opp alle sakene, bedriftene opplever at de faktisk ikke straffes, og enda flere oppmuntres til å bryte loven. Vi viser at advarsler under visse betingelser reduserer sannsynligheten for at SFT mister kontrollen på denne måten.

Subsidiering av ren teknologi

Klimaproblemet er et langsiktig utfordring, og det vil være viktig å utvikle karbonfrie energikilder for å kunne nå framtidige klimamål uten for store samfunnsvirkninger. Mens avgifter er det kostnadseffektive virkemidlet i klimapolitikken, kan subsidier til fornybare energikilder begrunnes hvis det f.eks. er positive eksterne effekter av energiproduksjonen. Læreeffekter er et eksempel på slike. I litteraturen har det vært fokusert mye på optimale baner for karbonavgiftene, men det har i liten grad vært fokusert på hvordan subsidier til fornybare energikilder bør utvikle seg over tid. Vi har derfor laget en dynamisk numerisk likevektsmodell for å studere dette.

I modellen kan energi produseres ved hjelp av fossile brensler og ved en alternativ energikilde som i dag eksisterer, men som er for dyr til å tas i bruk. I tillegg antar vi at en ny alternativ energiteknologi vil bli tilgjengelig i framtiden, til en kostnad som kan konkurrere med fossile brensler. Produksjon basert på de alternative energikildene gir læreeffekter til andre produsenter, men som ikke den enkelte produsent vil ta hensyn til, noe som begrunner subsidiering. Vår analyse viser at en subsidie bør være høyest når en ny teknologi introduseres, men falle etter hvert som læringspotensialet uttømmes. Hvis man alternativt bruker en fast subsidierate, vil det bli effektivitetstap, men dette blir nødvendigvis ikke så stort hvis raten er nær gjennomsnittet av den optimale subsidien over tid. Å subsidiere en eksisterende teknologi kan føre til at framtidige teknologier utestenges fra markedet hvis disse

ikke blir støttet på tilsvarende måte. Dette kan gi velferdstap, og i enkelte tilfeller kan det være lønnsomt å la være å subsidiere en eksisterende teknologi framfor å hindre at en framtidig teknologi blir tatt i bruk.

Problemstillingen rundt subsidiering av fornybare energikilder har vi også fulgt opp i en artikkel i *Økonomisk forum*. Støtten til fornybar energi i Norge er delvis begrunnet ut fra ønsket om å redusere utslippene av CO₂ i andre land. Det er imidlertid vanskelig å forsvare støtten ut fra miljøforhold. Våre modellberegninger antyder at uten en klimaavtale, vil hver kWh økt norsk CO₂-fri kraftproduksjon redusere globale CO₂-utslipp med ca. 0,0007 tonn. En slik reduksjon kan neppe verdsettes til mer enn 7 øre per kWh. Fra et miljømessig perspektiv kan en derfor rettferdiggjøre subsidier på opptil dette beløpet. Selv om vi verdsetter reduserte CO₂-utslipp i utlandet like høyt som reduserte norske utslipp, er det langt billigere å støtte tiltak i u-land for å redusere CO₂-utslippene enn å støtte norsk CO₂-fri kraftproduksjon.

Internasjonale klimaavtaler og teknologisk utvikling

Klimapolitikk vil påvirke FoU i miljøvennlig teknologi. Motsatt vil teknologisk utvikling påvirke kostnadene ved å redusere drivhusgasser. Det er derfor viktig å studere samspillet mellom teknologisk utvikling og internasjonale klimaavtaler. Arbeidet på dette feltet har blitt videreført i 2003, men vi har rettet mer fokus mot virkemiddelbruken for investeringer i FoU. Mens vi tidligere har antatt at myndighetene i hvert land styrer FoU direkte gjennom finansieringen, har vi nå gått et skritt videre ved å modellere bedriftenes beslutning om FoU når deler av FoU kostnaden finansieres av myndighetene (subsidium). Økte FoU subsidier i et land vil heve FoU aktiviteten i landets bedrifter, og dermed det teknologiske kunnskapsnivået i hjemlandets bedrifter. Gjennom diffusjon vil imidlertid også utenlandske bedrifter nyte godt av den økte innsikten som er vunnet i hjemlandet, men de utenlandske bedriftene vil typisk redusere sine FoU investeringer (og dermed kutte kostnadene) som følge av tilførselen av kunnskap fra hjemlandets bedrifter.

Vi finner at med en internasjonal klimaavtale der landene kan kjøpe og selge kvoter, er teknologisubsidiet lavere enn det subsidiet som gir den beste løsningen for alle land (sosialt optimum). Årsaken er at FoU investeringer i "hjemlandets" bedrifter leder til lavere FoU investeringer i de utenlandske bedriftene. Denne "lekkasjen" svekker i neste omgang det teknologiske kunnskapsnivået i hjemlandets bedrifter, slik at avkastningen på FoU i hjemlandet reduseres, noe som trekker mot lavere teknologisubsidium.

Hvis alternativt landene inngår en klimaavtale som forplikter alle land til å benytte den samme utslippsskatten for alle bedrifter, blir teknologisubsidiet enda lavere enn med omsettbare kvoter. Årsaken er som følger: Den felles utslippsskatten vil typisk

være høyere enn hvert lands marginale klimakostnad. Dermed blir utslippsreduksjonen større enn landets ideelle valg av utslippsreduksjon (som realiseres når utslippsskatten er lik landets marginale klimakostnad). Siden økt FoU i vår modell reduserer utslippene (forbedret teknologi gir en kostnadsgevinst), har hvert land insentiv til å redusere FoU investeringene (bevege seg mot den ideelle utslippsreduksjonen), noe som oppnås ved redusert teknologisubsidium.

Arbeidsmarkedet, utdanning og pensjoner

Analyse av sykefravær

Med basis i registerdata for perioden 1992-1999, har det vært foretatt en statistisk analyse av varigheten av sykefravær i Norge. Siktemålet med analysen har vært å kartlegge mulige sammenhenger mellom økonomiske insentiver og tilbøyeligheten til å gjenoppta arbeidet og/eller foreta overgang til andre trygdetilstander. Et viktig funn er at tilbøyeligheten til å gjenoppta arbeidet øker noe når de sykemeldte nærmer seg utløpet av sykepengeperioden (12 måneder). Mange av dem som kommer tilbake til arbeid på dette tidspunkt faller imidlertid raskt ut av jobben igjen.

Det identifiseres en nokså sterk sammenheng mellom sykefravær og konjunkturforhold. Bedring av konjunktorene reduserer sannsynligheten for at en person som mottar sykepenger gjenopptar arbeidet og øker sannsynligheten for tilbakefall til sykdom. Når arbeidsmarkedet er "på sitt beste" er sannsynligheten for å gjenoppta arbeidet 15-30% lavere – og tilbakefallssannsynligheten 15-30 prosent høyere – enn når arbeidsmarkedet er "på sitt verste". Det er nærliggende å anta at dette kan ha sammenheng med at vanskelige arbeidsmarkedsforhold virker disiplinerende. Arbeidstakere er mer redde for å være mye borte fra arbeidet når det er kamp om jobbene. Men det kan også være slik at høykonjunkturer er forbundet med et hardere arbeidspress.

Konjunkturindikator

Det har i 2003 vært arbeidet videre med utviklingen av en konjunkturindikator for arbeidsmarkedet, basert på statistisk analyse av arbeidsledighetsforløp. Konjunkturindikatoren søker å fange opp den rene konjunkturmessige variasjonen i overgangsraten fra ledighet til jobb, når det er kontrollert for de seleksjonsmekanismer som gjør seg gjeldende blant arbeidsledige personer over konjunkturforløpet. Det viser seg at en slik indikator samvarierer tett med BNP-baserte konjunkturmål, og at den har potensiale for å gi "tidlig varsel" om endringer i konjunkturforholdene. Det viser seg også at enkle observerte strømningsmål for

overganger ut av arbeidsledighet fanger opp mye av den samme utviklingen som et mer sofistikert seleksjonskorrigert mål.

I samarbeid med forskere ved NTNU har enkle varianter av konjunkturindikatoren også vært benyttet som forklaringsvariabel i modeller for lokal lønnsvekst og regional migrasjon, som alternativ og/eller supplement til andre stramhetsindikatorer for arbeidsmarkedet. Konjunkturindikatoren har gjennomgående bedre "forklaringsevne" enn både ledighetsraten og vakanseraten.

Utvikling og etterprøving av statistisk metode

Også i 2003 har det vært arbeidet en del med videreutvikling av det statistiske modellapparatet som benyttes for å analysere overganger mellom ulike tilstander i arbeidsmarkedet. Et viktig siktemål har vært å gjøre vårt metodeverktøy mest mulig generelt og anvendelig. Vi har også startet opp et arbeid med såkalt Monte Carlo evaluering av de metodene vi har benyttet for å identifisere og estimere kausale sammenhenger (f.eks. varighetsavhengighet og tiltakseffekter) innenfor rammen av forløpsanalysemodeller der det finnes uobservert heterogenitet. Dette arbeidet består i at vi konstruerer kunstige "registerdata", der vi har full kontroll på den datagenererende prosessen. I disse dataene bygger vi inn både kausale sammenhengene av den type vi normalt er interessert i å kartlegge, og ulike former for forstyrrende "uobservert" heterogenitet eller målefeil. Deretter benytter vi vårt "vanlige" metodeapparat for å se om vi virkelig klarer å skille kausalitet fra seleksjon (dvs. om de estimerte sammenhengene stemmer med "fasiten"). Så langt har disse analysene gitt meget oppløftende resultater.

Klientkarrierer

Arbeidet med å kartlegge personers bevegelser mellom ulike typer trygde- og sosialhjelpsytelser har fortsatt i 2003. For årene 1993-2000 foreligger det nå en fullstendig beskrivelse av "klientkarrierer" i Norge, med månedlige bevegelser mellom tilstandene arbeidsledig, syk (med sykepenger fra folketrygden), under rehabilitering, under utredning for yrkesrettet attføring, attføring, og sosialhjelpsmottager. Hvert forløp følges inntill det ender med overgang til (eller gjenopptagelse av) arbeid eller uføretrygd. De fleste klientforløp er korte. Omlag 44 prosent avsluttes i løpet av de første to månedene. Men en ikke ubetydelig andel av dem – ca. 20 prosent – varer i mer enn ett år. Hvert år startes det mer enn 60 000 nye lange forløp. Mange av disse forløpene involverer ytelser både fra trygdekontor, arbeidskontor og sosialetat.

Effekter av arbeidsmarkedstiltak

Vi har i 2003 arbeidet videre med å evaluere effekter av deltagelse på ordinære arbeidsmarkedstiltak, basert på forløpsanalyseteknikker ("timing of events

approach”). Et viktig funn er at deltagelse på arbeidsmarkedstiltak har bidratt til å forkorte ledighetsperioden for mange norske arbeidssøkere. De aller fleste deltagere framstår som mer effektive jobbsøkere etter tiltaksslutt enn de ville vært uten tiltaket. Men det er likevel en del personer som får forlenget sin totale ledighetsperiode fordi jobbsøkingen blir mindre effektiv mens tiltaket pågår. De som har størst positivt utbytte av tiltaksdeltagelse er personer som har lite utdanning i utgangspunktet, eller som av andre grunner har behov for tilførsel av grunnleggende kompetanse (slik som innvandrere med manglende språkferdigheter). De positive tiltakseffektene er størst når konjunkturforholdene er gunstige. Det er også foretatt en særskilt analyse av hvordan *ulike typer tiltak* påvirker sannsynligheten for å foreta overgang til ordinært arbeid. Både AMO-kurs og lønns subsidier har positive effekter på jobbsannsynligheten etter tiltaksslutt. For AMO-kurs er det imidlertid også en kostnadsside forbundet med et betydelig fall i jobbsannsynligheten i den tiden tiltaket pågår. Sysselsettingstiltak i offentlig sektor har nokså liten effekt på jobbsannsynligheten, både mens tiltaket pågår og etter at det er avsluttet, og bør muligens betraktes som alternativ (og bedre) bruk av tiden fram til ordinær jobb kan skaffes framfor en strategi for å forkorte denne tiden.

Familie- og nabolageffekter

Familiens og nabolagets betydning for hvilken utdanning barn oppnår og hvordan de lykkes på arbeidsmarkedet i voksen alder, kan betraktes som en indikator for hvorvidt samfunnet tilbyr like muligheter for dets innbyggere. I to studier av nabolags- og familieeffekter sammen med forskere ved NHH, studeres samvariasjon i utdanning og inntekt som voksen mellom både søsken og (tidligere) nabounger. Slike korrelasjoner er samlemål på betydningen av henholdsvis familie og nabolag for voksenutfall. Vi finner at faktorer som søsken deler, utover felles nabolag, er langt viktigere enn nabolaget. Våre resultater viser en klar fallende trend i nabokorrelasjoner over tid. Oppvekstforhold og hendelser som nabounger deler, forklarer en stadig mindre del av variasjonen i inntekt og utdanning blant voksne. For fødselskohortene etter midten av 1960-tallet er nabokorrelasjonene svært nær null. Vi undersøker hvorvidt ungdomsskolereformen, som ble innført gjennom 1960-tallet (på ulikt tidspunkt i forskjellige kommuner), kan forklare denne trenden uten å finne sterk støtte for dette.

Jobbmuligheter i ungdomsårene og arbeidsledighetsrisiko som voksen

I arbeidet om sammenhengen mellom lokal arbeidsledighet under ungdomsårene og arbeidsledighetsrisiko som voksen har vi forbedret analysen og tatt hensyn til at utdanningsbeslutninger også kan påvirkes av de jobbmuligheter de unge står overfor. Når ungdom møter høy arbeidsledighet lokalt synes det å være en tendens til at de blir lengre på skolen, uten at det gir dem høyere kvalifikasjoner målt ved deres høyeste utdanningsnivå. Hovedkonklusjonen fra denne analysen er at

arbeidsmarkedssituasjonen på det sted, og på den tid, der ungdom avsluttet grunnskole og/eller videregående skole har varige ettervirkninger. Vi finner at personer som møtte et svært vanskelig arbeidsmarked i ungdomsårene opplevde høyere arbeidsledighet som voksne enn personer som møtte et gunstig arbeidsmarked i ungdomsårene (alt annet likt).

Bransjelønnsforskjeller i Norden og USA

I samarbeid med forskere i Danmark, Sverige og Finland har vi studert lønnsforskjeller på tvers av bransjer, samt sammenliknet arbeidsmarkedene i Norden og USA. Et sentralt tema i den internasjonale arbeidsmarkedslitteraturen har vært hvorvidt observerte bransjelønnsforskjeller reflekterer sortering mht. uobserverte individkjennetegn på tvers av bransjer. I studien introduserer vi først en ny metodisk vinkling som tar hensyn til uobserverte individkjennetegn: brørestudier. Ved å sammenligne brødre som arbeider i forskjellige bransjer er vi i stand til å kontrollere for faktorer forbundet med arv og oppvekstmiljø som søsken har felles. Når vi ikke tar hensyn til uobserverte faktorer, finner vi, i likhet med tidligere studier, at observerte forskjeller i bransjelønn er større i USA enn i Norden. Brørestudiene avdekker imidlertid at betydningen av uobserverte individkjennetegn er mye større i USA enn i Norden. Tar vi hensyn til slike forskjeller, viser studien at variasjonen i bransjelønnspremier faktisk er ganske lik i USA og Norden. Når vi i tillegg tar hensyn til den større variasjonen i generelle kvalifikasjoner blant amerikanske arbeidstakere, finner vi at den relative betydningen av bransjelønnsforskjeller er lavere i USA enn i Norden. Dette bryter med en etablert konklusjon i litteraturen at lønnsforhandlingssystemene i de nordiske landene har ført til mindre lønnsforskjeller på tvers av bransjer enn det man finner i det konkurransepregete arbeidsmarkedet i USA.

Arbeidsinnvandreres yrkesdeltaking over livsløpet

I en studie av innvandreres tilpasning i det norske arbeidsmarkedet, har vi rettet fokus mot en gruppe ikke-vestlige arbeidsinnvandrere som kom til Norge i løpet av første halvdel av 1970-tallet, før innføringen av "innvandringsstoppen". De langsiktige arbeidsmarkedserfaringene blant disse innvandrerne er av spesiell interesse fordi de utgjør den siste (og kanskje eneste) store gruppen av ikke-vestlige innvandrere som har fått oppholdstillatelse i Norge grunnet i arbeidsforhold, og ikke som resultat av familiegjenforening eller status som flyktning eller politisk asylant. Datagrunnlaget er individuelle pensjonspoenghistorier med opplysninger om årlig opptjening av pensjonspoeng, som gjør det mulig å rekonstruere komplette sysselsettingshistorier for enkeltindivider.

Studien avdekker at sysselsettingstilbøyeligheten i gruppen ikke-vestlige innvandrere har falt kraftig over tid. Mens i praksis samtlige var sysselsatt kort tid etter ankomst i

Norge, var halvparten uten arbeid i 1997. Til sammenligning var det kun et svakt fall i sysselsettingen i en referansegruppe av norskfødte menn (stratifisert slik at fordelingen av utdanning og fødselsår er den samme som i innvandrertutvalget). I oppfølgende analyser har vi begynt å studere årsakene til det kraftige fallet i sysselsetting blant innvandrere. For eksempel har vi sett på dynamiske overganger mellom arbeid og ikke-sysselsetting, og vice versa. Denne studien viser at sannsynligheten for å falle ut av arbeidsmarkedet øker sterkt med alder for innvandrere, men ikke for norskfødte. Videre er sannsynligheten for å komme tilbake i jobb, gitt ikke-sysselsetting, betydelig lavere for innvandrere, særlig fra 40-årsalderen. I en simuleringsanalyse finner vi imidlertid at forskjeller mellom innvandrere og norskfødte mht. gjeninntreden i arbeidsmarkedet kun forklarer en liten andel av forskjellen i sysselsettingstilbøyelighet i 1997.

Pensjoner

En stor satsing fra Norges forskningsråd på aldersforskning ble i 2003 lagt til NOVA og Frischsenteret. De to institusjonene vil samarbeide om viktige temaer, i første rekke knyttet til pensjonering. NOVA og Frischsenteret dekker sammen hele spekteret av samfunnsfag. Dette samarbeidet vil derved gi rom for en bredere tilnærming hvor både økonomiske, sosiologiske og psykologiske aspekter kan trekkes inn.

Også datagrunnlaget forbedres, idet NOVA har gjennomført en stor utvalgsundersøkelse. Det er foreløpig et tverrsnitt, men vil i nye intervjuer bli en paneldatabase. Registerdata er koplet til, men disse er mindre omfattende enn registerdataene ved Frischsenteret. Ved kombinasjon av data vil begge institusjoner få et bredere empirisk grunnlag for analyser. For Frischsenteret passer forbedret informasjon om arbeidsplasser godt inn i den bredere orienteringen vi har valgt, ved å trekke bedriftskjennetegn inn i analysene. Dette har foreløpig blitt konstruert ut fra registerdata, men vil nå bli ytterligere forbedret.

I tillegg til å oppdatere analysene av pensjonsatferd og videreføre analysene av pensjon og sparing, ble det startet arbeid om yrkesbaserte pensjoner. Det ble startet kartlegging av omfanget av slike pensjoner ut fra registerdataene, og en studie av kjennetegn ved de bedriftene som har slike ordninger.

Helseøkonomi

Utrydding av smittsomme sykdommer

Utryddelse av en smittsom sykdom er et langt mer ambisiøst mål enn bare å begrense utbredelsen av sykdommen. For mange smittsomme sykdommer er utryddelse ikke mulig. For de sykdommene der utryddelse i prinsippet er mulig, kan tiltakene som må til for å utrydde sykdommen være svært kostbare. På den annen side: Når sykdommen først er utryddet, vil en ikke lenger ha kostnader i form av vaksinasjoner eller andre tiltak, som en vil ha hvis en bare begrenser omfanget av sykdommen. I en teoretisk analyse av disse avveiningene utledes en regel som forteller når utryddelse er lønnsomt for sykdommer hvor utryddelse er mulig.

Resultatene er anvendt på det globale initiativet for utryddelse av polio. For gruppen av i-land sett under ett er utryddelse utvilsomt lønnsomt. Dette er imidlertid ikke tilfelle for gruppen av u-land. Gevinsten for i-land av utryddelse kan imidlertid være så stor at i-landene kan være villige til å påta seg noe av kostnadene for u-landenes tiltak, slik at alle land får en gevinst av at polio blir utryddet.

Produktivitet i produksjon av helsetjenester

Ett problem i metoder for måling av effektivitet og produktivitet er at atypiske observasjoner blir målt som effektive, simpelthen fordi det ikke er noen andre enheter å sammenligne med. Når en så skal søke etter forklaringer for hvorfor noen enheter er mer effektive enn andre, vil slike kun tilføre støy i analysene. I et metodisk arbeid er det utviklet algoritmer for å identifisere slike enheter. Metoden er anvendt på pleie- og omsorgssektoren i norske kommuner og bydeler, og en får økt forklaringskraft i analysene. F.eks. identifiseres en signifikant sammenheng mellom høye frie inntekter og lavt effektivitetsanslag.

I et eget prosjekt for Sosial- og helsedepartementet finansiert utenom HERO, analyseres kostnadseffektivitet og samdriftsfordeler/ulemper i norske sykehus. Målt ved ulike konsentrasjonsindekser er det i liten grad foretatt en forsterket arbeidsdeling mellom sykehusene etter den statlige overtakelsen i 2002. Generelt er det heller ikke funnet noen sammenheng mellom grad av spesialisering og kostnadseffektivitet, men en har en svak samvariasjon mellom økt spesialisering og økt effektivitet på sykehusnivå.

Etterspørsel etter helsetjenester

Frischsenteret har hatt flere prosjekter i 2003 hvor vi har fokusert på individenes etterspørsel etter helsetjenester. I ett av prosjektene har vi studert hvordan en økning

i andelen eldre i befolkningen påvirker helsetjenesteetterspørselen. En aldrende befolkning vil isolert sett kunne gi en økning i etterspørselen etter kurative helsetjenester, og en nedgang i etterspørselen etter forebyggende. Imidlertid vil framtidige endringer i inntekt, utdanning, risikofaktorer og teknologi trekke i retning av en nedgang i etterspørsel etter kurative helsetjenester, og en økning i etterspørselen etter forebyggende. Det er kun de første som vil ha betydning for offentlige budsjetter, og belastningen for disse kan derfor bli mindre enn fryktet.

Et annet prosjekt har fokuset på røyking. Hvis et individ er i stand til å venne seg til å leve med et lavere helsenivå, vil det røyke mer og også etterspørre færre helsetjenester som ung. Ulike oppfatninger om dødsrisikoen ved å røyke har også betydning for røykenivået og etterspørselen etter helsetjenester. En som er oppmerksom på hele risikoen ved å røyke, vil røyke mindre, men også etterspørre færre helsetjenester enn en som ikke er det. Ikke uventet vil informasjon om risikoen ved å røyke være mest verdifull tidlig i livet. Vi har også sett på hvordan forventninger om livslengde påvirker røyking, og finner at en som forventer å leve lenge vil røyke mer tidlig i livet, men redusere røykingen mer i senere livsfaser.

Det finnes flere empiriske studier som viser at antall år med utdanning er positivt korrelert med god helse. Mens det er gjort forholdsvis mange empiriske studier på sammenhengen mellom helse og utdanning, ser de teoretiske bidragene ut til å være færre. Vi har derfor utviklet en modell hvor individet kan investere både i utdanning og i helse, og hvor vi har sett på betydningen av ulike implikasjoner mellom utdanning og helse; utdanning påvirker helse, helse påvirker utdanning, og at det er faktorer som påvirker helse og utdanning i samme retning. Ikke uventet finner vi at penger har en positiv virkning på helsetilstanden. Men virkningen av penger på utdanningsnivå avhenger av om det er et inntektsinsentiv til å investere i utdanning. Arbeidsfri inntekt som f.eks. arv, reduserer insentivet til å ta utdanning. Ser vi på betydningen av medfødt helse på individers insentiv til å ta utdanning, gir det interessante resultater. Gitt at alle tre implikasjonene mellom helse og utdanning som er nevnt ovenfor gjelder, vil individer med god medfødt helse ta mer utdanning enn individer som er født med dårligere helse. Tar man bort den direkte implikasjonene fra helse til utdanning, vil imidlertid bedre medfødt helse redusere individets utdanningsnivå. Dette skyldes at avkastningen av utdanningen for individet blir mindre. Prediksjonene fra modellen skal testes mot empiri i 2004.

Legeetikk

I 2003 startet vi et arbeid om legeetikk og økonomiske insentiver, motivert bl.a. av fastlegereformen som endret legenes avlønning. Under denne reformen vil omtrent 30% av legens inntekt avhenger av de tjenestene legen yter, mens resten avhenger av antall pasienter på legens liste. Ved å anta at legens selvbilde øker ved å bedre

pasientenes helse, vil legens ønskede arbeidstid være bestemt ved at nytten av inntekten generert av den marginale innsatsen, pluss selvbildegevinsten fra den marginale innsatsen, er lik grensenytten av fritid. Tid pr. pasient fordeles slik at marginal selvbildegevinst pluss marginal inntekt er lik for hver pasient. Hvis legens marginalinntekt for en tidsenhet er lik for alle pasienter (fast timelønn), vil legen fordele tida si slik at den totale helseeffekten blir størst mulig, og alle pasienter har lik marginaleffekt av behandlingen. Legen prioriterer den behandlingen der hans innsats gir størst effekt, og behandler derfor ikke nødvendigvis alle fullt ut (dvs. til ytterligere behandling er uten effekt). Selv om legen tar hensyn til pasientenes helse i sine valg, vil likevel økonomiske insentiver påvirke hans adferd. Vi finner at legen ønsker å behandle flere pasienter etter fastlegereformen på grunn av det finansielle insentivet til å ha mange pasienter på lista, og at han ønsker å yte flere tjenester pr. pasient da hans andel av inntekten som avhenger av tjenester også har økt. Hvis legen får færre pasienter på lista enn det han ønsker, vil han også yte flere tjenester til de pasientene han har på lista. Denne økte behandlingen vil kunne bedre pasientenes helse, og økt behandling ved pasientrasjonering kan derfor være sosialt optimalt. Dette arbeidet vil fortsette i 2004.

Mer informasjon om de enkelte prosjektene og publikasjonene finnes på HEROs websider, www.sv.uio.no/hero.

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Resultatregnskap	Note	2003	2002
DRIFTSINNEKTER OG DRIFTSKOSTNADER			
Driftsinntekter			
Driftsinntekter	1	<u>19 885 017</u>	<u>16 957 822</u>
Sum driftsinntekter		<u>19 885 017</u>	<u>16 957 822</u>
Driftskostnader			
Lønn og sosiale kostnader	2	12 997 807	12 261 574
Avskrivning varige driftsmidler	3	355 032	406 668
Andre driftskostnader		<u>5 331 997</u>	<u>4 622 439</u>
Sum driftskostnader		<u>18 684 836</u>	<u>17 290 680</u>
Driftsresultat		<u>1 200 181</u>	<u>-332 858</u>
FINANSINNEKTER OG FINANSKOSTNADER			
Renteinntekter		404 326	420 705
Andre finanskostnader		430	800
Netto finansinntekter		<u>403 896</u>	<u>419 905</u>
Ordinært resultat		<u>1 604 077</u>	<u>87 047</u>
DISPONERINGER OG OVERFØRINGER			
Til fond for anvendt forskning		<u>1 604 077</u>	<u>87 047</u>

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Balanse per 31. desember		2003	2002
	Note		
EIENDELER			
Anleggsmidler			
Inventar og Edb-utstyr	3	471 680	555 180
Pensjonsmidler Vesta	4	589 586	568 311
Aksjer		50 000	50 000
Sum anleggsmidler		<u>1 111 266</u>	<u>1 173 491</u>
Omløpsmidler			
Kundefordringer		2 836 334	5 457 486
Andre fordringer	2	9 000	6 115
Opptjente inntekter		304 334	581 519
Forskuddsbetalte kostnader		55 201	272 776
Bankinnskudd og kontanter	6	14 330 580	7 315 930
Sum omløpsmidler		<u>17 535 449</u>	<u>13 633 826</u>
SUM EIENDELER		<u>18 646 715</u>	<u>14 807 317</u>
EGENKAPITAL OG GJELD			
Egenkapital			
Innskutt egenkapital			
Stiftelseskapital		200 000	200 000
Sum innskutt egenkapital		<u>200 000</u>	<u>200 000</u>
Opptjent egenkapital			
Fond for anvendt forskning		9 476 799	7 872 722
Sum opptjent egenkapital		<u>9 476 799</u>	<u>7 872 722</u>
Sum egenkapital		<u>9 676 799</u>	<u>8 072 722</u>
Gjeld			
Avsetning for forpliktelser			
Kompetansegjeld	5	4 767 370	3 875 637
Sum avsetning og forpliktelser		<u>4 767 370</u>	<u>3 875 637</u>
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld		124 846	626 147
Skyldige offentlige avgifter		1 097 155	519 439
Forskudd fra kunder		100 000	-
Tidsavgrensninger og annen kortsiktig gjeld		2 880 545	1 713 372
Sum kortsiktig gjeld		<u>4 202 546</u>	<u>2 858 959</u>
Sum gjeld		<u>8 969 916</u>	<u>6 734 596</u>
SUM EGENKAPITAL OG GJELD		<u>18 646 715</u>	<u>14 807 317</u>

Oslo, 10.mai 2004

I styret for Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning

Steinar Strøm
Styrets leder

Gunvor Strømsheim

Frøydis Langmark

Atle Seierstad

Rolf Golombek

Olav Bjerkholt

Erik Hernæs
Daglig leder

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

NOTER TIL REGNSKAPET 2003

Regnskapsprinsipper

Årsregnskapet er satt opp i overensstemmelse med regnskapsloven og god regnskapsskikk for små foretak.

Forskningstjenester inntektsføres i takt med utførelsen.

Eiendeler bestemt til varig eie eller bruk er klassifisert som anleggsmidler. Andre eiendeler er klassifisert som omløpsmidler. Fordringer som skal tilbakebetales innen et år er uansett klassifisert som omløpsmidler. Ved klassifisering av kortsiktig og langsiktig gjeld er analoge kriterier lagt til grunn.

Anleggsmidler vurderes til anskaffelseskost, men nedskrives til virkelig verdi når verdifallet forventes ikke å være forbigående. Anleggsmidler avskrives etter saldometoden.

Omløpsmidler vurderes til laveste av anskaffelseskost og virkelig verdi. Kortsiktig gjeld balanseføres til nominelt beløp på opptakstidspunktet.

Opptjente ikke mottatte inntekter balanseføres. Kundefordringer og andre fordringer oppføres til pålydende etter fradrag for avsetning til forventet tap. Avsetning til tap gjøres på grunnlag av en individuell vurdering av de enkelte fordringene.

Regnskapsføring av pensjonskostnader skjer i samsvar med Foreløpig Norsk RegnskapsStandard for Pensjonskostnader. I henhold til denne standarden er de kollektive pensjonsordninger behandlet som ytelsesplaner. Pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser for ytelsesplaner beregnes etter lineær opptjening på basis av forutsetninger om diskonteringsrente, fremtidig regulering av lønn, pensjoner og ytelser fra folketrygden, fremtidig avkastning på pensjonsmidler samt aktuariemessige forutsetninger om dødelighet, frivillig avgang mv. Pensjonsmidlene er vurdert til virkelig verdi og fratrukket i netto pensjonsforpliktelse i balansen.

Note 1 Driftsinntekter

Driftsinntekter består av forskningsinntekter som resultatføres i takt med utførelsen.

Note 2 Lønnskostnader, godtgjørelser, antall ansatte

	2003	2002
Lønn og feriepenger	9 353 952	9 186 268
Arbeidsgiveravgift	1 387 035	1 304 566
Kompetanseavsetning	891 733	1 089 042
Styrehonorar	72 000	73 000
Pensjonskostnad inkl arbeidsgiveravgift	1 042 445	583 441
Refusjon sykepenger	(6 416)	(216 616)
Andre refusjoner	-	(5 915)
Andre sosiale kostnader	257 058	247 788
Sum	<u>12 997 807</u>	<u>12 261 574</u>

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Ytelser til ledende personer / godtgjørelser

	<u>Daglig leder</u>	<u>Styret</u>
Lønn	706 353	
Andre ytelser	13 337	
Premie til pensjonsordninger	14 004	
Styrehonorar		72 000

Revisor

Revisjonshonoraret for 2003 utgjør kr 53.000. Det er i tillegg fakturert kr. 9.300,- (ex. mva) i øvrig bistand fra revisor.

Ansatte

Selskapet hadde i gjennomsnitt 36 ansatte i 2003, antall årsverk i 2003 utgjorde 22.

Lån til ansatte utgjør per 31.12.03 kr. 9.000

Note 3 Anleggsmidler

	<u>Inventar</u>	<u>Edb- utstyr</u>	<u>Sum</u>
Kostpris 1.1.2003	167 358	2 281 510	2 448 868
Tilgang i året	0	271 532	271 532
Avgang i året	0	0	0
Anskaffelsekost 31.12.03	167 358	2 553 042	2 720 400
Akkumulerte avskrivninger 1.1.2003	-80 078	-1 813 610	-1 893 688
Årets ordinære avskrivninger	-26 200	-328 832	-355 032
Akkumulerte avskrivninger 31.12.2003	-106 278	-2 142 442	-2 248 720
Bokført verdi 31.12.2003	61 080	410 600	471 680
Avskrivningssatser ordinære avskr.	30 %	30 %	

De ordinære avskrivningene foretas etter saldometoden

Stiftelsen Frischsenteret for
samfunnsøkonomisk forskning

Note 4 Pensjonspremfond / pensjonsforpliktelser

Grunnlaget for beregningen av årets pensjonskostnad for ytelsesplanene er basert på antall opptjeningsår, lønnsnivå samt følgende forutsetninger:

	2003	2002
Diskonteringsrente	5,50 %	7,00 %
Årlig lønnsvekst/økning i G	3,30 %	3,30 %
Årlig regulering av pensjoner	2,00 %	2,00 %
Avkastning på pensjonsmidler	4,00 %	4,00 %
Fratredelsehyppighet	2,00 %	2,00 %
Antall personer som omfattes av ordningen	15	14
Pensjonister	0	0

Periodens pensjonskostnad fremkommer slik:	2003	2002
<i>Ytelsesplaner:</i>		
Nåverdien av årets opptjening	817 043	538 761
Rentekostnad av pensjonsforpliktelser	308 612	233 955
Beregnet brutto pensjonskostnad	1 125 655	772 716
Estimert avkastning på pensjonsmidlene	-163 063	-150 530
Ansattes pensjonstrekk	-136 998	-123 842
Resultatførte estimatendringer og avvik	88 031	7 006
Netto pensjonskostnad	913 625	505 350
Arbeidsgiveravgift	128 821	78 092
Netto pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift	1 042 445	583 441
Pensjonsforpliktelser/-midler i balansen fremkommer slik:		
Brutto pensjonsforpliktelser 01.01	4 114 936	3 086 292
Brutto pensjonsforpliktelser pr 31.12	6 736 782	4 114 936
Pensjonsmidler pr 01.01	4 190 711	3 716 530
Pensjonsmidler pr 31.12	4 877 194	4 190 711
Ikke resultatførte estimatendringer	2 376 315	492 536
Netto pensjonsmidler pr 31.12	516 727	568 311
Arbeidsgiveravgift	72 859	0
Netto pensjonsmidler pr 31.12 inkl arbeidsgiveravgift	589 586	568 311

Note 5 Kompetansegjeld

Kompetansegjeld er opptjent tid til kompetanseoppbygging for forskerne og forskningssjef per 31.12.2003 vurdert etter gjeldende lønnssetninger inkludert arbeidsgiveravgift og sosiale kostnader. Tiden kunne også vurderes til alternativ-verdi, det vil si det samlede inntektsbortfall ved uttak av kompetansetiden. Denne alternativ-verdien er per 31.12.2003 beregnet til kr 6.975.957

Note 6 Bankinnskudd

Bundet bankinnskudd på skattetrekkskonto utgjør per 31.12.03 kr. 571.081

Frischsenteret

Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning er en uavhengig stiftelse opprettet av Universitetet i Oslo. Frischsenteret utfører samfunnsøkonomisk forskning i samarbeid med Sosialøkonomisk institutt ved Universitetet i Oslo. Forskningsprosjektene er i hovedsak finansiert av Norges forskningsråd, departementer og internasjonale organisasjoner. De fleste prosjektene utføres i samarbeid mellom Frischsenteret og forskere ved andre norske og utenlandske forskningsinstitusjoner.

Frischsenteret
Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf: 22958810
Fax: 22958825
frisch@frisch.uio.no
www.frisch.uio.no